

SREČANJE S ČETNIKI

Ob bivši italijansko-jugoslovanski in medvojni nemško-italijanski meji pri Žireh v bližini Vrha Treh kraljev ležijo vasice Log, Izgorje, Opale in Sovra.

Tu so se spomladi 1945. leta v dogovoru z italijanskimi in nemškimi okupatorji naselili četniki Draže Mihajloviča z namenom, da od tu dalje pridobivajo svoje pristaše in s svojo propagando pasivizirajo oborožen osvobodilni boj partizanov in OF. Med Podlipo in Smrečjem so si pri nekem kmetu postavili svojo radijsko postajo, ki je služila za zvezo med vodstvom plave garde v Sloveniji in nekaterimi bivšimi politiki v emigraciji. Ti četniki so bili po lastnih izjavah predstavništvo gorenjsko-notranjskega in primorskega odreda četnikov, čeprav teh četnikov oziroma odredov takrat nikjer ni bilo. Vseh skupaj je bilo 10 do 20, več pa nikoli. Nekaj časa jih je bilo samo 15. Med temi 15 je bilo deset bivših oficirjev in trije navadni četniki, vsi doma iz Žirov in poznani kot neresni ljudje s slabo moralno preteklostjo. To predstavništvo navedenih »odredov« je od tu politično in organizacijsko delalo na vse strani. Zbirali so svoje pristaše in sodelavce. Svojo dejavnost so usmerili tudi na Gorenjsko in to predvsem na področje Poljanske doline in Žirov. Pri svoji dejavnosti so se naslanjali predvsem na ljudi, ki so bili pred vojno nacionalistično orientirani in protikomunistično usmerjeni.

V Žireh je v tem času obstajala tudi skupina ljudi, ki so bili sicer povezani z OF in nekoliko materialno pomagali partizanom, vendar so živeli pod precejšnjim vplivom zgoraj navedenih četnikov, s katerimi so vzdrževali tudi osebne zveze. Ob takšnem nihanju med nami in njimi se jim je porodila misel na sporazum med četniki in partizani. Sklenili so, da se sestanemo in pogajamo.

Dne 15. junija 1945 sem kot tedanji sekretar KP in OF za Poljansko dolino prišel na zvezo s sodelavci iz žirovske doline. Ob tej priliki so prišli na dan tudi s predlogom, da bi četniki, ki so se nahajali na italijanski strani, radi prišli v Žirovski vrh, kjer bi se sestala jaz in njihov komandant. Ker so se mi stvari zdele problematične in zanimive, sem se odločil in pristal, da sem pripravljen razgovarjati se z njimi. Določil sem kraj in čas sestanka. Sestanek naj bi bil v Zabrežniku 17. junija ob 10. uri dopoldne, navzoč pa naj bi bil tudi nekdo izmed Žirovcev, ki so sestanek predlagali. Zmenili smo se, da se dobimo točno ob 10. uri pri našem sodelavcu s hišnim imenom pri Šlosarju.

Ko sem se 17. junija odpravil na sestanek, me je spremljal kurir Jurček, na katerega sem se vsestransko zanesel. Povedal sem mu kam greva in mu

naročil, naj bo vedno nekoliko oddaljen od mene, da bi, če bi se mi slučajno kaj pripetilo, ostal vsaj on živ ter lahko obvestil moje nadrejeno vodstvo in Žirovsko četo, ki je taborila v eno uro oddaljeni Zali. Iz varnostnih razlogov sem manjšo pištolo spustil v pumparice, večjo pa sem vtaknil na vidno mesto za pas. V Zabrežnik sem previdno stopal z vrha hriba navzdol, seveda, ker jim nisem zaupal. Ko sva šla s kurirjem Jurčkom po poti nad Sivkarjem (domače hišno ime), sem tik ob poti zagledal njihovega stražarja, ki pa naju ni opazil. Oblečen je bil v pajaca iz zelenega padala, da se ni skoraj razlikoval od listja in praproti. Takoj sem postal pozoren ter opazil kakih 100 metrov nižje tudi druge četnike. Dal sem znak kurirju Jurčku, da se povlečeva nazaj. Obšla sva teren in prišla na določeno mesto od nasprotne strani. Ko sva se prepričala, da na izbranem kraju sestanka še nikogar ni, sva ob robu gozda opazovala, kdo bo prišel v določeno hišo na sestanek.

Kmalu po 10. uri sta prišla v bližino hiše neki četnik in neki domačin iz Žirov, ki naj bi bil pri razgovorih navzoč. Poklical sem jih k sebi in spoznal, da je ta četnik Žirovčan, in sicer Vinko Kavčič. Takoj sem energično protestiral, da se nismo tako dogovorili in da se z njim nimam kaj razgovarjati. Zahteval sem, naj pride njihov komandant, kot smo se dogovorili. Izjavila sta mi, da komandanta ne bo, pač pa želita, naj grem v njihov tabor in bi tamkaj razgovarjali. Slutil sem, da nam ne zaupajo. Ko sta mi po daljšem dopovedovanju predložila vse najrazličnejše garancije, da se mi ne bo nič zgodilo, sem se odločil, da grem z njima v tabor. Kurirju Jurčku pa sem naročil, kje naj me počaka, da bo videl v tabor in da ga četniki ne bodo opazili.

Po dobri četrturi hoji smo prišli v tabor četnikov, ki je bil v bližini Sivkarjeve hiše; Sivkarjeva hčerka je bila namreč njihova zaupnica in sodelavka. Ko sem prišel v tabor, so vsi četniki takoj vstali, mi po vrsti stisnili roko in se predstavili po činu in imenu. Bil so razen dveh vsi Slovenci. Ko sem jim nazadnje tudi jaz povedal svoje partizansko ime, je eden izmed njih, za katerega sem kasneje dognal, da je bil njihov idejni vodja, takoj dostavil še moje funkcije, ki sem jih takrat imel. Vsedel sem se na štor, ki je bil sredi med njimi, in takoj prešel k stvari. Dejal sem, da so oni predlagali, naj se porazgovorimo in da želim najprej izvedeti, kakšne so njihove želje, jaz pa bom potem povedal svoje mišljenje.

Komandant mi je takoj pričel govoriti, da ima tudi on brata, ki je komandant nekega bataljona partizanov v bližini Kamnika. Ko pa sem jih ponovno prosil, da bi prešli k stvari, je besedo prevzel neki poročnik, za katerega sem kasneje ob kapitulaciji Italije izvedel, da je bil duhovnik. Govorili so mi o njihovi moči in o zvezah z Angloameričani, o kralju Petru in sploh vse tisto, kar so legalno propagirali. Predvsem so poudarjali, da jim Angleži s padali nudijo dovolj materiala, hrane in denarja. Ker sem vso to propagando že poznal, sem jim odgovoril, da je o tem brezsmiselno govoriti, ker sam dobro vem, koliko je na stvari resnice in kaj ne in da smo dobro poučeni o njih. Postavil sem jim naslednja vprašanja: Zakaj so se želeli pogajati z menoj, ker se take stvari običajno rešujejo z vodstvom, to je z IOOF za Slovenijo, jaz pa predstavljam samo vodstvo za Poljansko dolino, ki pa ima še svoje vodstvo, to je Pokrajinski odbor OF za Gorenjsko? Dalje: Kakšen je pravi cilj njihovega prihoda na Gorenjsko in kaj bi sploh od mene radi?

Odgovorili so mi, da so se z IOOF že pogajali, da pa so tam preveč ekstremno rdeči in podobno, za gorenjske partizane pa da jim je znano, da vodijo do notranjih vprašanj zmernejšo politiko in da so pri ljudeh bolj priljubljeni, ker vodijo samo boj proti okupatorju, in da so zato mišljenja, da bi se z nami dalo sodelovati. Povedal sem jim, da jim tega ne verjamem, ker tako delamo po navodilih vodstva OF za Slovenijo in da tu ni razlike. Dejal sem jim, da se nam lahko priključijo, da jih bomo kot oficirje radi sprejeli in jim dali tudi mesta, za katera bi bili sposobni. Potem se je razvila še polemika okrog komisarjev in Partije, o čemer pa niso hoteli nič slišati. Glede boja proti Nemcem pa so bili mnenja, da se ne izplača, ker je preveč žrtev in da bi se morali predvsem orientirati na organizacijo, ki bi v danem trenutku lahko razorožila Nemce in prevzela oblast.

Iz razgovorov sem ugotovil, da bi od mene predvsem radi dosegli prosto kretanje po hribih Poljanske doline, kjer smo bili takrat mi gospodarji. Izdali so se, da imajo nekaj svojih pristašev tudi v dolini in v Javorjih. Ko je padla beseda o žirovski partizanski četi, sem uvidel, da so o njej dobro informirani in da imajo v njej nekaj ljudi, na katere so računali. Ko sem jih nato še enkrat opozoril, da so razgovori brezpredmetni, ker jaz tako nisem pooblaščen za nikakršne razgovore in pogajanja. Pač pa sem jim ponudil možnost, da pride do razgovorov s pokrajinskim vodstvom za Gorenjsko. Če pristanejo na to, jim bom uredil, da jih ta čas nihče ne bo napadal in da jim bom pripravil zvezo. Po daljšem obotavljanju so na to pristali. S tem je bil »uradni del« razgovorov zaključen.

Ko sem hotel oditi, so me prosili, naj ostanem pri njih na kosilu, ki ga bodo vsak čas dobili. Na to sem pristal s pogojem, da nekaj hrane preskrbijo tudi za mojega spremljevalca, ki me čaka zgoraj v gozdu. Po zatrjevanju, da niso prišli z drugim namenom, kot da se pogovorijo, in da naj jim zaupam, sem tudi njega poklical v tabor. Ko je prišel kurir Jurček med nas in opazil, da nisva v nevarnosti, se je pričel iz četnikov norčevati, kako so hrabri, koliko okupatorjevih vojakov so že pobili, kje imajo »Petrčka« in podobno. Ko sem opazil, da so se nekateri razburili, sem Jurčka opozoril, da tu ni mesto za šale, ker če so oni korektni, morava biti tudi midva. Kurir Jurček mi je povedal, da je bil ves čas v bližini njihovega stražarja in da jih je že tudi njemu napovedal.

Kmalu nato je Sivkarjeva hčerka prinesla za kosilo v veliki skledi kašo in v drugi še večji solato. Vsi skupaj smo posedli okrog sklede in pričeli pridno jesti. Neki poročnik, ki se je delal v politiki najbolj pametnega, je nesel kašo v usta in takoj vprašal, kakšna jed je to, ker takšne še ni bil nikoli jedel. To je dalo meni povod, da sem ponovno začel z njimi politizirati, rekoč, da so pri četnikih takšni gospodje, ki še ljudske hrane ne poznajo itd. Pomiril nas je šele komandant, ki je hotel, da bi jaz od njih odšel z dobrim vtisom. Bil je resnično izmed vseh še najbolj strpljiv in pameten. Obljubil mi je ameriško brzostrelko in cel mahrbtnik cigaret, če bom prispeval, da bi dosegli sporazum z vodstvom POOF za Gorenjsko.

Po kosilu sem zahteval, da se z mesta ne smejo premakniti, ker sicer za nje ne garantiram in da bom takšno naročilo dal Žirovski četi. Ko sva odhajala, sem opazil pri njih še vedno nezaupanje in strah pred napadom.

Takoj sem odšel v Zalo k četi, sklical komisarja Sokola in druge komuniste, jim povedal primer s četniki in da moram oditi na Poljansko do

PO OF, če so pripravljene razgovarjati se. Kasneje sem situacijo obrazložil še celi četi. Komisarja sem še opozoril na mnenje četnikov o četi in da naj pazi na ljudi, ki so kolebljivi. Partizani v četi so bili takoj pripravljene, da bi jih šli pobit. Pomiril sem jih šele, ko sem jim povedal, da se bo to smelo zgoditi šele takrat, če bo tako navodilo dal POOF za Gorenjsko.

Ko sem šel iz čete proti Vinharjem, kjer je bil takrat v bližini utaborjen PO OF, sem že na poti srečal kurirje, ki so me iskali. Povedali so, da se morajo še istega dne vrniti na Pokrajinski odbor in da prihodnjega dne že lahko pričakujem tovariše iz vodstva, ki bi se s četniki razgovarjali. Ker nam je preostajalo še nekaj časa, sem na željo kurirjev odšel na mesto, kjer so taborili četniki. Četnikov ni bilo več; niso mi zaupali. Pri belem dnevu so odšli čez Žiri, Goropeke in čez mejo nazaj na italijansko stran.

Kmalu zatem se je po Žireh raznesla novica, da smo se s četniki pogajali, da pa pogajanja niso uspela, ker sem se pogajal jaz, ki sem preveč »rdeč« in ne poznam nobenega kompromisa. Zbrala se je delegacija na čelu z onim, ki je prisostvoval razgovorom med menoj in četniki. Ta delegacija je odšla na Poljansko iskat zvezo z našim vodstvom. Tovariši iz PO so jih sprejeli in poslušali. Vsega nesporazuma sem bil seveda kriv jaz. In kaj so dobili za odgovor? Isto so jim odgovorili, kot sem to storil jaz. Dejali so jim še, naj me poslušajo, da če hočejo sami sebi prav in če bi radi napravili kaj za osvoboditev. Dobili so jih po nosu, ker so mislili, da so drugi manj »rdeči«.

Čez tri mesece je kapitulirala Italija. Z nekaj tovariši sem šel čez mejo z namenom, da bi preskrbeli nekaj orožja. V obmejni vasi Sovri sem pri neki hiši naletel na del omenjenih četnikov. Vprašal sem jih, kje imajo orožje in kaj je sedaj z njimi, ko nimajo več pokrovitelja. Povedali so, da so orožje skrili in da ne vedo, kaj bo sedaj z njimi. Štiri izmed njih smo pridobili, da so nam pomagali nositi orožje. Za vstop v NOV pa se še niso odločili, jaz jih pa tudi nisem silil, rekoč, naj se sami odločijo in premislijo. Moralno so bili popolnoma na tleh. Dva sta se pozneje priključila NOV, drugi pa so odšli k domobrancem in tam tudi končali.

To je bil prvi in zadnji poskus četnikov, da bi prišli na Gorenjsko in tu hlapčevali okupatorju ter pripravljali pot za izdajalsko vlado v Londonu in »Petrčku« prestol.

Po tem srečanju sem se trdno prepričal, da taki ljudje ne morejo zmagati, ker so daleč od ljudstva in njegovih teženj.